

### *Interní analýza pro NMČV*

Nově se navrhuje dekriminalizovat jednání podle § 274 odst. 1 TZ spočívající v tom, že pachatel vykonává určitou potenciálně nebezpečnou činnost ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky (trestné bude toto jednání jen tehdy, pokud způsobil nějaký škodlivý následek - dopravní nehodu, újmu na zdraví atd. - nebo pokud vykonává činnost, kde je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný (hromadné dopravní prostředky, výkon lékařského povolání, obsluha jaderného zařízení apod.).

K rozšíření trestnosti i na toto jednání, které bylo dříve postihováno jen jako přestupek, došlo novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 411/2005 Sb. Po nabytí její účinnosti je trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky pouhé vykonávání potenciálně nebezpečné činnosti ve stavu vylučujícím způsobilost, tj. aniž by byla způsobena jakákoli porucha či konkrétní ohrožení chráněného zájmu (život, zdraví, majetek). Jelikož tohoto trestného činu se v naprosté většině dopouští řidiči motorového vozidla, je nyní trestný ten řidič, který řídí motorové vozidlo ve stavu vylučujícím způsobilost způsobeném vlivem návykové látky (pokud jde o ovlivnění alkoholem, rozumí se tím dle praxe zpravidla stav, kdy má pachatel v krvi alespoň 1 promile alkoholu), aniž by svou jízdou způsobil jakoukoli poruchu či konkrétní ohrožení v podobě dopravní nehody, ublížení na zdraví apod.

Důvody pro dekriminalizaci tohoto jednání jsou následující:

- vychází z aktuálního trendu dekriminalizace, někteří odborníci na trestní právo poukazují na to, že je třeba důsledně zvážit dekriminalizaci některých jednání, která byla dříve posuzovaná jako přestupky, mimo jiné právě ohrožení pod vlivem návykové látky, kdy sice dochází k silně nežádoucímu jevu, že je vozidlo řízeno pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek, nicméně nedojde k žádné konkrétní poruše nebo jinému škodlivému následku či nejde o výkon činnosti, kde je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný (hromadné dopravní prostředky, výkon lékařského povolání, obsluha jaderného zařízení apod.). Podle nich postačí s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe sankcionovat takové jednání cestou správního postihu a není třeba takové jednání řešit v rovině trestní.

- s vývojem aplikační praxe se zdá, že kriminalizaci tohoto jednání lze pokládat za nadbytečnou, resp. zbytečně zatěžující z pohledu systému a výsledného efektu, neboť se jedná o trestný čin, u něž lze do určité míry předpokládat jistou bazální míru páčání, již není snadné (s přihlédnutím k psychickému stavu pachatele při zvažování, zda za volant automobilu usedne) ani při vynaložení veškerého represivního působení spolehlivě eliminovat. Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky patří totiž stabilně mezi nejčastěji stíhané trestné činy. V případě tohoto typu jednání, kdy nejde o recidivisty, kteří již pak porušují uložený zákaz řízení a dostávají se do trestního systému přes trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, je nepodmíněný trest odnětí svobody (který je nejúčinnějším nástrojem trestního postihu) ukládán jen ve velmi malém počtu případů. Jeví se tedy jako dostačující ponechat toto typově méně závažné jednání trestnímu postihu správnímu, které postihuje veškerá jednání, na která dopadá právě dosavadní ustanovení § 274 odst. 1 trestního zákoníku. Zdá se totiž býti efektivnější kombinovat mírnější postih ve správním řízení s případnými jinými preventivními nástroji, přičemž se nabízí další zintenzivnění osvěty a informovanosti společnosti, zvýšení počtu kontrol, zlepšení detekce a testování řidičů nebo intenzivnější uplatňování terapeutických programů, léčebných programů a poradenství. Terapeutické programy jsou již nyní ukládány jako požadavek při znovunabývání řidičského oprávnění. Evropská komise jako efektivní prostředky prevence uvádí opatření v podobě provádění namátkových dechových zkoušek u všech řidičů, nejen u "podezřelých" řidičů; zvýšení pravděpodobnosti přistižení tím, že se bude provádět více namátkových dechových zkoušek na silnicích (zejména v době a na místech, kde se předpokládá řízení pod vlivem alkoholu); zlepšit veřejné kampaně a vzdělávací programy (pro všechny věkové skupiny) založené na vědeckém výzkumu; snížit dostupnost alkoholických nápojů, zejména pro mladé začínající řidiče, čehož lze dosáhnout zvýšením věkové hranice pro nákup alkoholu a zákazem prodeje alkoholických nápojů na

čerpacích stanicích a v motorestech. I zde se hovoří o tom, že na zvýšení účinnosti zákazu činnosti se potom jako velice účinné řešení zdá být instalace tzv. alkoholových zámků, který řidiči, v případě pozitivního výsledku na alkohol, neumožní zahájit jízdu atd.

- Faktem je, že ve většině případů podle § 274 odst. 1 TZ není nepodmíněný trest odnětí svobody ukládán a lze si klást otázku, zda by to bylo skutečně žádoucí. Často se totiž nebude jednat o pachatele s kriminálními sklony, v jehož případě pobyt ve věznici nenaplní svůj účel, naopak je pravděpodobné, že prostředí věznice bude mít na takového pachatele spíše negativní dopad. Hlavní význam pro ochranu společnosti má v tomto případě především zabránění těmto osobám v ohrožování bezpečnosti na silnicích a tedy postačí, pokud těmto osobám bude odebráno řidičské oprávnění a uložen zákaz řízení, což je možné i ve správním řízení. Pachatele tohoto trestného činu není třeba izolovat všeobecně, nýbrž je zapotřebí tak učinit pouze v prostředí silničního provozu. Opět tedy přichází na řadu zásada subsidiarity trestní represe, která vyjadřuje, že je-li možné dosáhnout nápravy pachatele prostředky jinými než trestními, měli by být využívány tyto jiné prostředky.

- Dekriminalizace jednání podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je v souladu se zásadou ultima ratio, která požaduje, aby bylo trestněprávního postihu použito až v okamžiku, kdy neexistují nástroje jiné. V případech, kdy nedojde k porušení ani nedochází ke zvýšenému ohrožení (řidiči hromadné dopravy), zůstává společenská škodlivost takového jednání poměrně nízká. Mělo-li by dojít k poruše, poskytuje dosavadní odstavec 2 dostatek prostoru pro přísný postih takového rizikového chování. Jiným případem však je situace, kdy dochází k opakovanému ohrožujícímu jednání, neboť tehdy se míra společenské škodlivosti takového jednání zvyšuje, a to proto, že se již nejedná o ojedinělý incident. Nicméně v takovém případě bude i nadále docházet k přesunu odpovědnosti za takové jednání z roviny správního řízení do roviny trestněprávní. Tím, že jednání, které by podle stávající úpravy naplnilo znaky trestného činu podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku, bude nejčastěji sankcionováno i uložením zákazu činnosti, bude porušení takového zákazu mařením úředního rozhodnutí, čímž bude i nadále naplněna skutková podstata trestného činu podle § 337 trestního zákoníku. Řidiče, kteří se budou tímto způsobem protivit pravidlům silničního provozu a zásadám bezpečnosti, bude tedy stále možné postihnout i prostředky trestními.

- Z hlediska míry nebezpečnosti pachatelů této trestné činnosti se nabízí také srovnání řidičů, kteří před jízdou požíli alkohol nebo jinou návykovou látku s řidiči, kteří návykovou látku sice nepožili, ale při jízdě projevují vysokou míru agresivity. Chování těchto „agresivních řidičů“ může pro ostatní účastníky silničního provozu představovat podobné riziko, přesto je takovéto jednání trestně postiženo až v případě způsobení dopravní nehody a naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů.

- V této souvislosti je třeba také upozornit na zpřísnění v novele zákona o provozu na pozemních komunikacích účinné k 1. lednu 2024, kdy dojde k navýšení možného finančního postihu za přestupek spočívající v řízení pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek. Řízení po požití alkoholu bude patřit mezi nejzávažnější přestupky a nadále bude platit bodový režim tzv. „dvakrát a dost“, kdy druhý přestupek z této kategorie (tedy i řízení pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek) bude znamenat odebrání řidičského oprávnění. Toto zpřísnění poukazuje i na vůli zákonodárce vytvořit dostatečnou základnu pro efektivní postih jednání, ke kterému obvykle při silničním provozu dochází. I v návaznosti na toto zpřísnění se tak zachování trestní odpovědnosti za bezporuchový ohrožovací čin jeví jako neopodstatněné.